

Maak er gebruik van!

Pestsignalen?

Pesterijen hebben een vernietigende werking op de ontwikkeling en geluksbeleving van een kind. Met een grote verscheidenheid aan externe programma's, trainingen en methodes proberen scholen het probleem te tackelen, dan wel kinderen weerbaarder te maken. Gie Deboutte pleit voor een fundamenteelere aanpak.

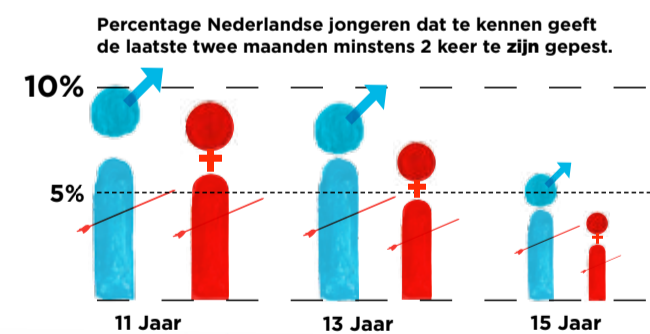
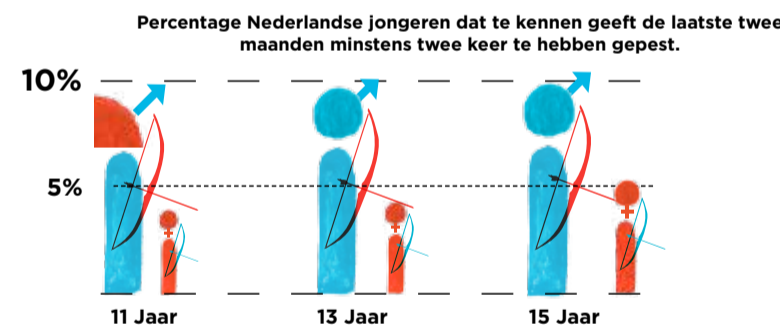
Pesterijen laten kinderen en jongeren (en hun ouders) nooit ongemoeid. Velen dragen de pijn, de vernedering, de angst en de onzekerheid in stilte. Angst, schuld en schaamte zorgen ervoor dat slachtoffers hier niet over spreken. Sommigen doen dat gelukkig wel of gaan in verweer. Met of zonder succes vechten en/of pesten zij zich een weg terug.

— GIE DEBOUTTE

Pesterijen doen afbreuk aan wat elk kind zichzelf toewent: een gelukkige jeugd. Kinderen die een fijne, hartelijke en uitdagende schooltijd genieten, hebben minder schroom om in te spelen op de uitdagingen die hun levenspad kruisen. Ze hebben meer vertrouwen en benutten hun talent beter.

Pesterijen gebeuren – zeker bij oudere leerlingen – meestal zo subtiel, dat ze amper worden opgemerkt. Bovendien is de grens tussen pesten, plagen en ruzie maken erg dun. Dat maakt het voor buitenstanders (ouders, leerkrachten) lastig. Om echt te weten wat er aan de hand is, is oplettendheid geboden en zal er gepraat moeten worden. Een zorgzaam en effectief pestbeleid steunt op de bereidheid tot open dialoog en het nastreven van een goed contact.

(Health Behaviour in School-Aged Children Study, 2012)

Tact

het kind hebben we er al veel gevonden, maar er zijn er nog zoveel meer. Het zou prachtig zijn om al die bijzondere mensen - bijzonder omdat ze authentiek zijn - met elkaar kunnen verbinden en daardoor een prachtig schoolklimaat en samenleving kunnen creëren.

Ingrid Helsloot, Checkitin!

• Vraag mensen naar de leraar die hen het meest is bijgebleven en betekenis heeft gehad? En informeer waarom hij het verschil maakte? Welke kwaliteiten bezat die leraar? De antwoorden die je dan elke keer weer hoort, verschillen nauwelijks. Termen als 'inspiratie, vertrouwen, toegankelijkheid en consequent zijn' voeren de boventoon; alle andere waarden zijn in de regel een afgeleide. Dat was vroeger zo, dat is nu zo en dat zal in de toekomst zo zijn. Het is van alle tijden.

Wat betekent dat voor een leraar en een lerarenopleiding? Dat het veel meer om de persoon van de leraar zou moeten

gaan, veel meer dan om de wettelijke competenties. Om zijn ontwikkeling en om degene wie hij is en wil zijn, in relatie tot het kind. Daarin maakt hij het verschil. Wat leerlingen bedoelen noemen wij pedagogische tact: het goede doen, op het juiste moment, ook in de ogen van de kinderen.

Het verwijst naar het mensbeeld dat een leraar heeft. Vanuit onderzoek en ervaring blijkt dat elk kind uit zichzelf gemotiveerd is. Onderzoek toont overtuigend aan dat een kind intrinsiek gemotiveerd is, vanuit de psychologische basisbehoefte aan relatie, competentie en autonomie. Het kind wil *erbij horen*, het wil *iets kunnen* en het wil *iemand zijn*. Het is aan

gebruik van!

Inzetten op verbondenheid

Mr. Kanamori draagt het welbevinden van zijn leerlingen hoog in het vaandel. Hij beschouwt dit als een kernopdracht binnen zijn leraarschap. Voor hem is de school - als instituut waarin 'leren' centraal staat - de juiste plaats om kinderen op een krachtige en diepgaande manier te verbinden met zichzelf, de ander, de groep, de fysieke werkelijkheid en het levensgeheel. De rijkdom van taal, cultuur, wiskunde, fysica en religie, maar evengoed persoonlijke levenservaringen wordt optimaal benut om zijn leerlingen tot onderzoek te bewegen, inzicht en houvast te geven, te verwonderen, te doen nadenken en te verbinden met heden en verleden.

In zijn aanpak van de pestsituatie herkennen we sporen van diezelfde verbindende aanpak. Enkele onderscheidende elementen:

Erkenning van het probleem

Zodra Mr. Kanamori geïnformeerd wordt over het pestprobleem, kiest hij bewust voor een strategie die de kinderen in hun verantwoordelijkheid laat: zij moeten nadenken over de situatie en zonedig hun houding en gedrag veranderen. In de documentaire zien we ook hoe een meisje tijdens het middageten een ander meisje haar spijt uitdrukt, omdat ze het niet opnam voor het slachtoffer. Heel eerlijk geeft ze toe dat ze zweeg uit vrees zelf gepest te worden. Mr. Kanamori waardeert haar getuigenis en helpt de emoties op te vangen. Oordelen blijven achterwege. Alle aandacht gaat naar het erkennen en respecteren van ieders beleving. Pas daarna worden er lessen getrokken uit wat zich heeft voorgedaan.

Positieve oriëntatie

Mr. Kanamori is er van overtuigd dat zijn leerlingen rijp en wijs genoeg zijn om de pesterijen te doen stoppen. Hij vertrouwt op hun verantwoordelijkheidszin en wil dat elk kind nadenkt over zijn of haar houding. Het is hem niet te doen om 'schuldigen' te vinden, noch om straffen uit te delen. Het erkennen van het eigen aandeel, het aanbieden van verontschuldiging is nodig om met een schone lei te kunnen starten. Wat hem betreft moeten alle relaties weer 'in orde' worden gebracht. Dat is prioriteit.

Dialoog

Op een bepaald ogenblik geeft Mr. Kanamori zijn klas een standje. Zijn aanpak wordt echter nooit autoritair, noch moraliserend. Op authentieke wijze maant hij zijn leerlingen om stil te staan bij hun eigen aandeel in de verkeerd gelopen situatie. Hij doorbreekt op die manier het stilzwijgen en opent de weg naar dialoog. Dit laat kinderen toe om in het reine te komen met zichzelf, het slachtoffer en de groep. De dialoog die kinderen via hun

klas kunnen aangaan met zichzelf, hun leraar en de klas ligt aan de basis van het hele proces.

Gelijkwaardigheid

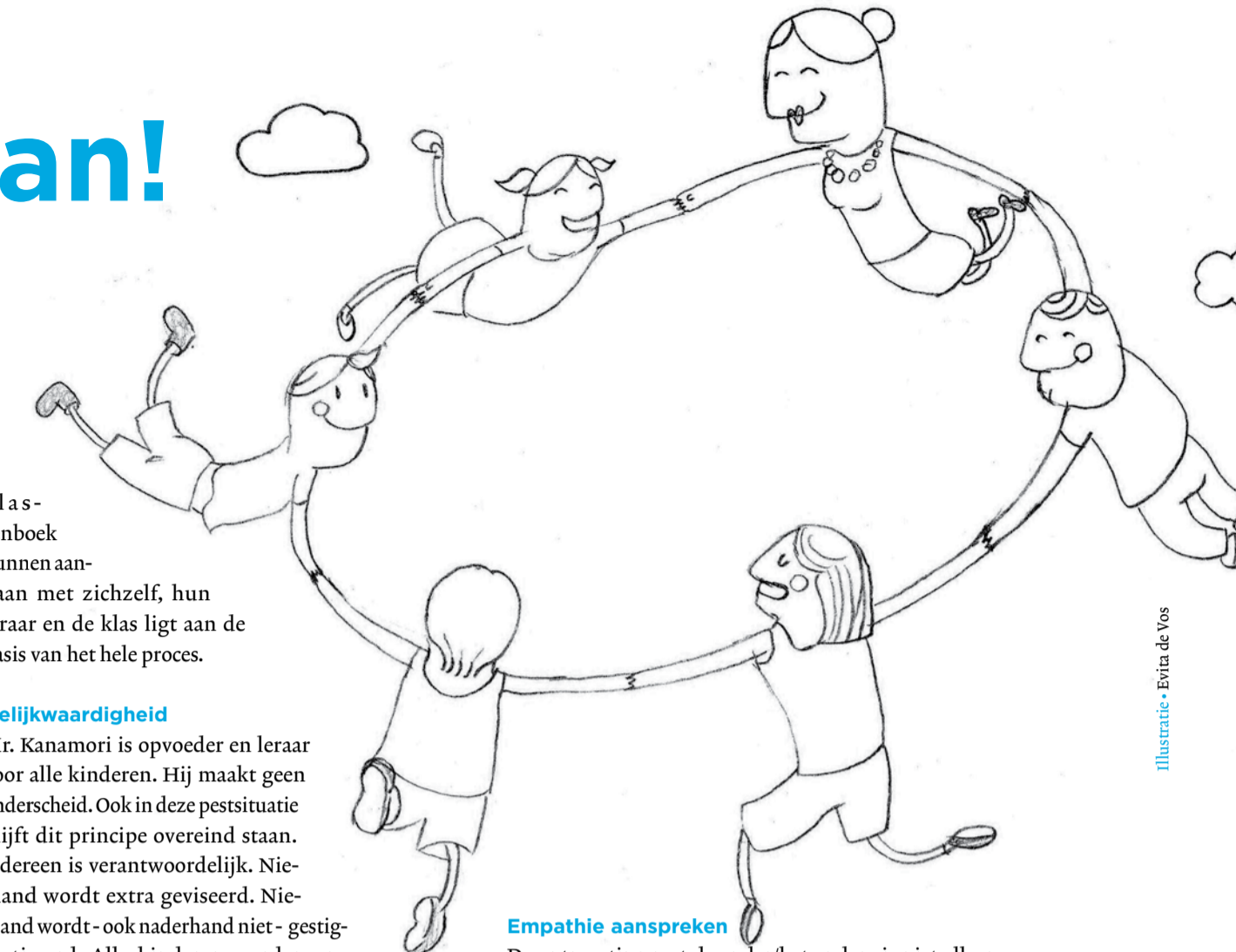
Mr. Kanamori is opvoeder en leraar voor alle kinderen. Hij maakt geen onderscheid. Ook in deze pestsituatie blijft dit principe overeind staan. Iedereen is verantwoordelijk. Niemand wordt extra gevisieerd. Niemand wordt - ook naderhand niet - gestigmatiseerd. Alle kinderen worden op identieke wijze aangesproken om het pestprobleem te stoppen. Zo wordt er samen naar een oplossing toegewerkt. Als die er is, is het conflict afgerond en kan het worden losgelaten. Conflicten bieden de mogelijkheid om naar een hogere vorm van verbondenheid te groeien.

Confronteren

Mr. Kanamori is boos en ontgoocheld wanneer zijn klas zich achter mooie woorden verschuilt, maar met geen woord rept over het pestprobleem. Assertief en vasthoudend roept hij zijn leerlingen op om hun eigen aandeel wel onder ogen te zien en te benoemen. Hij wil dat iedere leerling op een gepaste wijze verantwoordelijkheid neemt. Dit uitgangspunt wordt door hem nooit verlaten. Verbindend werken vraagt om authenticiteit en maakt de keuze om problemen in de kern aan te pakken.

Zelfreflectie

Een klasgenoot die schuld erkent en initiatief neemt om de ongebrachte schade te herstellen, herpositioneert zich niet enkel ten aanzien van het slachtoffer en de klas. Deze leerling *her-ordent* ook de band met zichzelf: hij erkent de eigen kwetsbaarheid en kan van daaruit verder groeien. Eerlijk in de spiegel kijken of samen in dialoog gaan: geen van beide is zinvol als het aan zelfreflectie ontbreekt. Om tot fundamenteel leren te komen of diepgang te geven aan hun leerproces is het nodig dat kinderen (nieuwe) ervaringen verwoorden, verbeelden, verwerken, zichzelf bevragen en uitdrukken. Dat zorgt voor wezenlijk groeien en veranderen. Dan worden ze tot in hun diepste wortels geraakt.

Illustratie: Evita de Vos

Empathie aanspreken

De ontmoeting met de ander/het andere is niet alleen nodig om jezelf beter te leren kennen, maar ook om ons bewust te worden van het eigene, het bijzondere van het andere. Leren luisteren naar het verhaal van klasgenoten is een manier. Alleen in een veilige omgeving lukt het om de pijn van het slachtoffer, van een actieve pestkop of van een angstige omstander zo te beluisteren dat er respect blijft (of groeit) voor hun persoon. Ook fout gedrag verdient het om begrepen te worden, zodat er lessen kunnen worden getrokken voor de toekomst.

Verantwoordelijkheid nemen

Een verbindende aanpak beperkt zich niet tot stilstaan en reflecteren. Het echte verschil wordt gemaakt door vertrouwenwekkende handelingen of gebaren. Belangrijk hierbij is dat iedereen (slachtoffer, pestkop, getuige en betrokkenen) in zijn verantwoordelijkheid blijft staan. Mr. Kanamori richt zich tot de ganse klas om het pestprobleem te stoppen. Die keuze vloeit voort uit het besef dat elk individu betekenisvol is voor het geheel en tegelijk betekenis en identiteit ontvangt vanuit de groep waartoe hij behoort. Bij een herstelgerichte aanpak kan het slachtoffer bijvoorbeeld vertellen wat hij als kwetsend heeft ervaren en wat hij op dat ogenblik van de pestkoppen en de groep verwacht: Wat wil ik wel? Wat wil ik niet meer?

Gie Deboutte is voorzitter Vlaams Netwerk Kies Kleur tegen Pesten en opleidingscoördinator aan de lerarenopleiding BALO in Hasselt. In 2011 werd hij door Pax Christi uitgeroepen tot Ambassadeur voor de Vrede vanwege zijn inzet/onderzoek naar pestgedrag op scholen.

Rechten

• Heb je laatst dat kleine krantenartikel gelezen met de titel 'Nederland meest kindvriendelijke schoolklimaat'? Ik werd er helemaal warm van.

Het is uiteindelijk toch gelukt om de Rechten van het Kind waar te maken, zoals we met elkaar hebben afgesproken toen Nederland in 1998 het verdrag ondertekende. Daar stond niet voor niets in dat kinderen recht hebben op liefde, begrip en bescherming. Hoera voor een ieder, die daar actief aan heeft bijgedragen. Wie het artikel nog niet heeft gezien kan het hier onverkort nalezen:

de leraar of zijn begeleider om die motivatieknop te vinden en te ontdekken waarmee het kind betekenis geeft aan zijn omgeving. Leren staat dus nooit los van handelen, kennis nooit los van de context.

De leraar van de 21^e eeuw ontleent zijn betekenis niet meer alleen aan kennis en didactiek. Kennis is dankzij de technologie van de moderne tijd overal en altijd beschikbaar. De waarden die altijd het belangrijkste van het leraarschap zijn geweest en door de leerlingen altijd als zodanig zijn herkend, worden opnieuw en met meer nadruk gevraagd. De leraar acteert minder in de organisatorische werkelijkheid waar hij

zich met het instructiemodel comfortabel voelde. En meer in de morele werkelijkheid, waar keuzes gemaakt worden die bepalend zijn voor de ontwikkeling van individuele kinderen. Daar vindt en biedt hij ruimte. Schept hij verantwoordelijkheid. Voor zichzelf en voor de kinderen.

Luc Stevens, NIVOZ (Nederlands Instituut voor Onderwijs- en Opvoedingszaken)